

Jaarbericht 2009

Stuurgroep Alcohol Research

Augustus 2010

Stuurgroep Alcohol Research (SAR)

Secretariaat:

Van Eeghenlaan 27
1071 EN Amsterdam
tel: 020 6730331
fax: 020 6645466

Activiteiten:

Utrechtseweg 48
3704 HE Zeist
tel: 030 6944294
fax: 030 6944928

Samenvatting

De hoofdactiviteiten van de Stuurgroep Alcohol Research zijn “Onderzoek” en “Informatie en Communicatie” over de gezondheidseffecten van (matige) alcoholconsumptie.

De belangrijkste resultaten die in 2009 werden geboekt op bovengenoemde terreinen zijn:

Onderzoek

- De studie naar de onderlinge samenhang van de verschillende leefstijlfactoren op het risico op het ontstaan van diabetes type 2 werd afgerond. Het onderzoek toonde aan dat zelfs wanneer men een gezonde leefstijl heeft, matige alcoholconsumptie de kans op het ontstaan van diabetes type 2 aanzienlijk verkleint.
- Er is een interventieonderzoek uitgevoerd naar de mogelijke rol van matige alcoholconsumptie op de weerstand door de reactie op een zeer lichte, geïnduceerde, ontsteking te bestuderen.
- Er zijn voorbereidingen getroffen voor verdere samenwerking met de Harvard School of Public Health in de vorm van een stage van Michel Joosten in 2010. Hij zal in samenwerking met onder andere Prof. Frank Hu, Dr. Eric Rimm en Dr. Kenneth Mukamal onderzoeken of een verandering in het drinkpatroon een effect heeft op de kans om diabetes type 2 te ontwikkelen.
- Het Ministerie van Economische Zaken (TNO EZ-Co regeling) heeft goedkeuring verleend aan een vierjarige stimuleringssubsidie voor het ontwikkelen van ‘Meetmethoden voor weerstand en welbevinden’.
- Er zijn drie artikelen ter publicatie aangeboden en er zijn 6 wetenschappelijke artikelen in voorbereiding.

De belangrijkste nieuwe bevindingen zijn:

- volwassen die 1 à 2 glazen alcohol per dag drinken hebben een kleinere kans op het ontwikkelen van diabetes type 2 dan geheelonthouders, zelfs wanneer die zich al houden aan meerdere leefgewoonten die het risico op diabetes verkleinen.
- alleen het proeven (zonder doorslikken) van alcohol, in de vorm van witte wijn, leidt tot een sterke en tijdelijke reactie in de stofwisseling.

Informatie en Communicatie

Diverse lezingen, wetenschappelijke artikelen en andere activiteiten, met name uitgevoerd in samenwerking met de SAR Communicatie Commissie, hebben veel publiciteit opgeleverd in vaktijdschriften en in publieke media.

De volgende wetenschappelijke voordrachten zijn gehouden:

- De resultaten van het onderzoek naar de effecten van matige alcoholconsumptie op zenuwprikkeling in de mondholte (AR22) zijn in juli gepresenteerd op het symposium van de ‘*Society for the Study of Ingestive Behavior*’ (SSIB) in Portland, Oregon, Amerika. De heer Joosten ontving voor dit werk een prijs (‘*New Investigator Travel Award*’ afgekort: NITA).
- De resultaten uit het Nederlandse bevolkingsonderzoek die het effect van alcoholconsumptie leefstijlfactoren en het risico op diabetes type 2 beschrijven, zijn in november gepresenteerd tijdens een symposium op het Karolinska Instituut, Stockholm in Zweden.
- Er zijn wetenschappelijke lezingen over het alcoholonderzoek gegeven op onder andere de NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) Voedingsretraite te Deurne, de NuGO (‘*the European Nutrigenomics Organisation*’) en de Nederlandse Vereniging van Diëtisten, afdeling Gelderland.
- Op het vierde Voedings- en Gezondheidscongres dat in oktober werd gehouden te Ede heeft de heer Hendriks een lezing gehouden met de titel: “Past matige alcoholconsumptie in een gezonde levensstijl?” - ‘Dertig jaar alcoholonderzoek’.

Er is aandacht geweest voor het jubileum ‘30 jaar alcoholonderzoek’ door medewerking te verlenen aan de productie van de brochure ‘Gezondheidseffecten van matige alcoholconsumptie – resultaten van 30 jaar onderzoek’. De brochure, die gericht is op gezondheidsprofessionals, werd o.a. begeleid door een artikel in het voedingstijdschrift ‘*Voeding Nu*’.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Het project “Alcohol, Gezondheid en Maatschappij”	5
1.1 <i>Onderzoek</i>	5
1.2 <i>Communicatie en Informatie</i>	6
2. Financiële organisatie van het project.....	7
3. Resultaten in 2009.....	8
3.1 <i>Onderzoek</i>	8
3.1.1 <i>Interventieonderzoek</i>	8
3.1.2 <i>Bevolkingsonderzoek</i>	9
3.1.3 <i>Publicaties</i>	9
3.1.3.1 <i>Publicaties uit interventie onderzoek</i>	9
3.1.3.2 <i>Overige publicaties</i>	10
3.2 <i>Communicatie en Informatie</i>	11
3.2.1 <i>Publiciteit</i>	11
3.2.2 <i>Voordrachten en contacten voor de productgroepen</i>	12
3.2.3 <i>Jaarbericht</i>	12
3.2.4 <i>Ondersteunen van SAR Communicatie Commissie</i>	12
4. Doelstellingen voor 2010 en daarna.....	13
4.1 <i>Onderzoek</i>	13
4.2 <i>Communicatie en Informatie</i>	13
Bijlage 1: Samenstelling SAR in 2009	14
Bijlage 2: Wetenschappelijke publicaties	15
Bijlage 3: Alcoholstudies uitgevoerd sinds 2004	16
Bijlage 4: Publiciteit	17
Bijlage 5: Mission Statement Stuurgroep Alcohol Research	18

1 Het project “Alcohol, Gezondheid en Maatschappij”

In dit jaaroverzicht worden de werkzaamheden, welke binnen het project “Alcohol, Gezondheid en Maatschappij” plaatsvinden, gerapporteerd. Dit project wordt uitgevoerd door TNO Kwaliteit van Leven onder begeleiding van de Stuurgroep Alcohol Research.

De Stuurgroep Alcohol Research (SAR) werd opgericht in 1981 en bestaat uit vertegenwoordigers van het Centraal Brouwerij Kantoor, de Commissie Gedistilleerd van het Productschap Dranken, het Productschap Wijn, de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Wijnhandelaren, de Commissie Bier van het Productschap Dranken, de Vereniging van Nederlandse Importeurs en Producenten van Gedistilleerde Dranken en TNO Kwaliteit van Leven. De samenstelling van de Stuurgroep is weergegeven in Bijlage 1.

De doelstellingen van de SAR zijn tweeledig:

1. Wetenschappelijk onderzoek verrichten en publiceren met betrekking tot de gezondheidseffecten van matige consumptie van alcohol.
2. Wetenschappelijke gegevens over gezondheidseffecten van consumptie van alcohol verzamelen en communiceren.

Het project “Alcohol, Gezondheid en Maatschappij” omvat dan ook twee hoofdactiviteiten “Onderzoek” en “Communicatie en Informatie”. Deze projectonderdelen sluiten direct aan op de doelstellingen van de SAR.

1.1 Onderzoek

Het projectonderdeel “Onderzoek” omvat de volgende drie activiteiten;

1. **Interventieonderzoek**
Nieuwe kennis wordt verkregen over de effecten van matige alcoholconsumptie op de gezondheid door middel van interventieonderzoek bij vrijwilligers. In het verslagjaar stonden de risico's op diabetes type 2 centraal. In het kader van dit onderzoek wordt samengewerkt met vooraanstaande wetenschappers in binnen- en buitenland.
2. **Bevolkingsonderzoek**
Er wordt intensief samengewerkt met vooraanstaande onderzoeksinstituten om, door middel van bevolkingsonderzoek, wetenschappelijke vragen over de relatie tussen alcoholconsumptie en gezondheid te kunnen beantwoorden.
3. **Wetenschappelijke publicaties en voordrachten**
De gegevens worden verwerkt tot wetenschappelijke artikelen en gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften en boeken. Ook worden er voordrachten gehouden op wetenschappelijke congressen.

TNO Kwaliteit van Leven staat garant voor de onafhankelijkheid van het onderzoek. TNO Kwaliteit van Leven heeft dan ook het recht op zelfstandige publicatie van alle resultaten die voortkomen uit dit onderzoek.

1.2 Communicatie en Informatie

Het projectonderdeel Communicatie en Informatie omvat de volgende vier activiteiten:

1. Aandacht vragen in de media voor effecten van matige alcoholconsumptie op de gezondheid n.a.v. SAR-onderzoek.
2. Voordrachten geven bij de productschappen en andere branche gerelateerde organisaties en advies over wetenschappelijke vraagstukken betreffende alcohol verstrekken aan (branche) organisaties.
3. Het schrijven van een jaarbericht, dat tot doel heeft een overzicht te geven van de resultaten uit de diverse activiteiten in het project. Het jaarbericht wordt verspreid via de participerende productschappen en commissies onder hun relaties.
4. Ondersteunen en beantwoorden van inhoudelijke vragen van de SAR Communicatie Commissie en haar scientific communicator (Barbara Schouten Advies) over wetenschappelijke publicaties op het gebied van alcoholconsumptie en gezondheid.

2. Financiële organisatie van het project

De drie productgroepen Bier, Gedistilleerd en Wijn dragen via het Centraal Brouwerij Kantoor / Commissie Bier, Commissie Gedistilleerd van het Productschap Dranken en het Productschap Wijn samen met TNO Kwaliteit van Leven in gelijke mate bij aan het budget. TNO Kwaliteit van Leven draagt bij door middel van een subsidie van het Ministerie van Economische Zaken.

Het onderdeel “Onderzoek” beslaat ongeveer 95% van het budget. Het onderzoek wordt uitgevoerd door een team van voedingskundigen, diëtisten, artsen en verpleegkundigen.

Het onderzoek wordt geleid door een projectleider en een promovendus / assistent in opleiding (AIO). Een gedeelte van de biochemische analyses wordt uitgevoerd door middel van samenwerkingen met nationale en internationale laboratoria.

Daarnaast wordt epidemiologisch onderzoek uitgevoerd in samenwerkingen met het Julius Centrum van het UMC te Utrecht, de Wageningen Universiteit en de Harvard School of Public Health in Boston, USA.

Het onderdeel “Communicatie en Informatie” beslaat ongeveer 5% van het totale budget. De activiteiten worden uitgevoerd door wetenschappers, de promovendus en de projectleider.

3. Resultaten in 2009

3.1 Onderzoek

3.1.1 Interventieonderzoek

In 2009 is er een vierjarige stimuleringssubsidie van het Ministerie van Economische Zaken (TNO EZ-Co regeling) aangevraagd en toegekend. Deze aanvraag, getiteld: 'Meetmethoden voor weerstand en welbevinden' is toegekend voor de jaren 2009 tot en met 2012 en zal in het teken komen te staan van de effecten van matige alcoholconsumptie op weerstand en welbevinden. Doelstelling van dit onderzoek is de effecten van leefstijlgeïnduceerde belasting, zoals immunologische belasting en mentale belasting op weerstand en welbevinden meetbaar te maken met behulp van belastingstesten. Bovendien zullen de effecten van leefstijlfactoren, zoals matig alcoholconsumptie, op weerstand en welbevinden worden bestudeerd.

Bovendien is het **drieëntwintigste alcoholonderzoek** uitgevoerd, getiteld: **“Het effect van matige alcoholconsumptie op een *in vivo* model van milde systemische ontsteking in jonge, normaalgewichtige mannen”**.

Het onderzoek richt zich op het effect van matige alcoholconsumptie op ontstekingsreacties. Daartoe wordt een zeer lichte ontstekingsreactie opgewekt. In het menselijke lichaam komen van nature schadelijke stukjes bacterie voor in zowel de darmen als in het bloed. Deze stukjes bacterie noemt men ook wel LipoPolySacchariden ofwel LPS. Vooral de 'vrije' of ongebonden LPS in het bloed wekken een ontstekingsreactie in het lichaam op; hoe meer vrije LPS in het bloed, hoe hoger de ontstekingsreactie in het lichaam. Matige alcoholconsumptie verhoogt het HDL cholesterol, ook wel het goede cholesterol genoemd. Dit type cholesterol blijkt de 'vrije' stukjes LPS in het bloed aan zich te kunnen binden. Na een alcoholhoudende periode bevat het bloed meer goed cholesterol dan na een alcoholvrije periode. Als het lichaam na een alcoholhoudende periode blootgesteld wordt aan een kleine hoeveelheid LPS zou dus meer LPS weggevangen of gebonden kunnen worden. Dit zou kunnen leiden tot een lagere ontstekingsreactie, wat een gunstig effect is.

Ten tweede zijn de onderzoekers geïnteresseerd in de synthese (=aanmaak) van adiponectine. Voor het meten van het effect van voedingsmiddelen op de synthese van stoffen met een functie, zoals hormonen, kan men gebruik maken van radioactieve koolstofisotopen. Radioactieve koolstofisotopen zijn een soort labels. In de natuur komt koolstof in verschillende vormen van isotopen voor. Er wordt onderscheid gemaakt tussen stabiele isotopen en radioactieve isotopen. Er is een heel gevoelige techniek om een radioactieve isotoop, die weinig in de natuur voorkomt, te meten. Hierdoor hoeft ook maar een zeer kleine hoeveelheid van deze isotoop gegeven te worden om veranderingen op te pikken. Van deze isotoop komt een deel terecht in nieuw aan te maken stoffen zoals hormonen. Omdat deze methode veel gevoeliger is dan vergelijkbare meetmethodes, kunnen er eerder effecten van voedingsmiddelen op de aanmaak van hormonen in het bloed worden gemeten.

Naar alle waarschijnlijkheid zijn de eerste gegevens over de uitkomsten van dit drieëntwintigste alcoholonderzoek volgend jaar bekend.

Twee studenten van de Wageningen Universiteit waren in 2009 betrokken bij het alcoholonderzoek. Annemarie Rietman en Martine Boetje hebben zich beiden bezig gehouden met het verwerken van gegevens voor publicatie uit de onderzoeken AR22 en AR23.

3.1.2 Bevolkingsonderzoek

De samenwerking met het Julius Centrum voor Gezondheidswetenschappen en eerstelijns Geneeskunde van het Universitair Medisch Centrum te Utrecht (o.a. Dr. J.W.J. Beulens) werd in 2009 voortgezet.

In deze samenwerking werd gekeken of matige alcoholconsumptie nog steeds geassocieerd is met een lagere kans op diabetes type 2, wanneer men zich houdt aan verschillende gezonde leefstijlfactoren, te weten: voorkomen van overgewicht, voldoende lichamelijke activiteit, niet roken en een gezond en afwisselend voedingspatroon.

De samenwerking met de Harvard School of Public Health in Boston, USA werd vorm gegeven door voorbereidingen te treffen voor een verblijf van de heer Joosten gedurende enkele maanden. Onderzoeksplannen werden ontwikkeld en op haalbaarheid getoetst. In september 2009 is besloten dat de heer Joosten van januari tot en met juni 2010 in Boston zal verblijven. Hij zal in samenwerking met onder andere Prof. Frank Hu, Dr. Eric Rimm en Dr. Kenneth Mukamal onderzoeken of een verandering in het drinkpatroon (bijvoorbeeld van lichte alcoholconsumptie naar matige alcoholconsumptie) een daarop volgend effect heeft op de kans om diabetes type 2 te ontwikkelen. Slechts enkele onderzoeksgroepen in de wereld kunnen de mogelijkheid bieden om binnen bevolkingsonderzoek naar veranderingen in leefstijlfactoren over de tijd te kijken. Een dergelijk verband is eerder aangetoond voor hart- en vaatziekten en mortaliteit. Bovendien zou zo een relatie causaliteit (=oorzakelijk verband) tussen alcoholconsumptie en de kans op diabetes type 2 aannemelijker maken.

3.1.3 Publicaties

3.1.3.1 Publicaties uit interventie onderzoek (uitgevoerd bij TNO)

In 2009 zijn er meerdere wetenschappelijke publicaties voorbereid en een drietal aangeboden ter publicatie; twee naar aanleiding van interventie onderzoek verricht bij TNO. Een overzicht van de verschillende publicaties, geordend op volgorde van aanbidding, wordt gegeven in Bijlage 2.

In 2008 is het **tweeëntwintigste alcoholonderzoek** uitgevoerd, getiteld: **“Het effect van matige alcoholconsumptie op zenuwprikkeling in de mondholte en op genexpressie in vetweefsel in postmenopauzale vrouwen”**.

In dit alcoholonderzoek is bij 24 gezonde, postmenopauzale vrouwen onderzocht hoe matige alcoholconsumptie beschermend kan werken tegen het ontstaan van diabetes type 2. Vrouwen hebben vier weken lang dagelijks 25 cl witte wijn of water bij hun avondmaaltijd gedronken. Aan het einde van iedere periode zijn bloed-, speeksel-, vet- en urinemonsters afgenomen.

Er is gekeken of alcohol, als het zich in de mond bevindt, een bepaalde zenuwprikkel opwekt. Deze prikkel wordt opgewekt tijdens het proeven van voedsel in de mond. Het bereidt het lichaam als het ware voor op het voedsel dat doorgeslikt gaat worden en terecht komt in de maag en darmen. De voorbereidingen die deze prikkel als gevolg heeft, zouden kunnen leiden tot een betere verwerking van de glucose in het bloed of andere metabole veranderingen die het lichaam voorbereiden op mogelijke nutriënten. De resultaten lieten zien dat slechts het proeven van alcohol, in de vorm van

witte wijn, leidt tot een sterke en tijdelijke daling van vrije vetzuren in het bloed. We vonden geen verandering in glucose, insuline of triglyceriden waarden in het bloed. Mogelijk draagt deze acute verlaging van vrije vetzuren tijdelijk bij aan een verbetering van de insuline gevoeligheid of aan het vermeende eetlustopwekkende effect van acute alcoholconsumptie.

Ten tweede is er gekeken naar de effecten van alcohol op het vetweefsel. Mogelijk ontstaat diabetes type 2 (ookwel ouderdomssuikerziekte genoemd) door een zwakke maar langdurige ontsteking in het vetweefsel. Adiponectine is een hormoon dat alleen door het vetweefsel wordt aangemaakt en de kans op ontstekingen in het lichaam vermindert. In eerder onderzoek is gezien dat matige alcoholconsumptie adiponectine verhoogt. Op welke manier matige alcoholconsumptie adiponectine verhoogt en of alcohol ook de kans op ontstekingen verlaagt, is onbekend. De onderzoekers verwachten dat alcohol invloed heeft op ontstekingsmechanismen via veranderingen in genexpressie. Dit laatste werd in dit onderzoek nader bekeken. Een publicatie hierover is in voorbereiding.

In 2007 is het **eenentwintigste alcoholonderzoek** uitgevoerd, getiteld: “**Het effect van matig alcohol gebruik op insuline afgifte en eetlustregulatie na de maaltijd, en glucose homeostase en insuline resistentie**”.

In dit alcoholonderzoek is bij 24 gezonde, premenopauzale vrouwen onderzocht hoe matige alcoholconsumptie beschermend kan werken tegen het ontstaan van diabetes type 2. Vrouwen hebben drie weken lang dagelijks 66 cl alcoholvrij of alcoholhoudend bier gedronken. Aan het einde van iedere periode zijn diverse vragenlijsten, bloed en vetmonsters afgenomen.

In dit onderzoek is onder andere gekeken hoe en of matige alcoholconsumptie de eetlust regulatie beïnvloedt. Overgewicht en obesitas worden veroorzaakt doordat er meer energie wordt ingenomen dan verbruikt. Om het lichaamsgewicht op peil te houden moet de eetlust zo geregeld worden dat energie-inname en energieverbruik in balans zijn. Endocannabinoiden en gerelateerde stoffen zijn door het lichaam zelf aangemaakte stoffen die een belangrijke rol spelen bij gevoelens van eetlustregulatie en welbevinden. Uit deze studie blijkt dat bepaalde endocannabinoiden en gerelateerde stoffen niet verschillen na drie weken alcohol consumptie of tijdens acute consumptie bij een maaltijd. Een publicatie hierover is in voorbereiding.

Verder is er ook specifiek gekeken naar veranderingen over de tijd in adiponectinewaarden in het bloed na matige alcoholconsumptie in vergelijking met onthouding. De toename in adiponectine na alcoholconsumptie kan gedeeltelijk de beschermende werking van alcohol op diabetes type 2 verklaren. Het is onduidelijk of alcoholconsumptie adiponectine ook laat toenemen in jonge vrouwen en niet alleen in oudere vrouwen en mannen en als dit zo is wanneer de alcohol effecten waarneembaar zijn. Bovendien hebben we gekeken of de adiponectineverhoging na consumptie voor zowel de totale vorm van adiponectine is als voor de hoogmoleculaire vorm van adiponectine. In de bestaande literatuur wordt gesuggereerd dat deze vorm een betere voorspellende waarde heeft. De resultaten laten zien dat alcoholconsumptie de adiponectine gehalten in het bloed ook in jonge vrouwen laten stijgen en dat dit pas het geval was na drie weken consumptie. Daarbij was er geen onderscheid in de verschillende vormen. Een publicatie hierover is in voorbereiding.

Bijlage 3 geeft een overzicht van de voorafgaande studies sinds 2003.

3.1.3.2. Overige publicaties

Uit de prospectieve analyse van de 35 625 volwassenen uit het Nederlandse cohort van de ‘*European Prospective Investigation in to Cancer and Nutrition*’ (EPIC)-NL bleek dat diegenen die matig alcohol consumeerden een lagere kans hadden diabetes type 2 te ontwikkelen, ook als ze al een gezonde leefstijlfactor hadden. Zelfs onder de personen die er drie of vier van vier gezonde

leefstijlfactoren er op na hielden, bleken de matige alcoholconsumenten nog steeds een lagere kans te hebben diabetes type 2 te ontwikkelen. De kans was in die gevallen gemiddeld 40% lager vergeleken met geheel onthouding.

De resultaten zijn gedurende 2009 gegenereerd, beschreven in een artikel en aan wetenschappelijke tijdschriften aangeboden. Het artikel zal medio 2010 in het prestigieuze voedingstijdschrift '*American Journal of Clinical Nutrition*' worden gepubliceerd.

De heer Hendriks is benaderd door het '*Nederlands Tijdschrift voor Voeding en Diëtetiek*' om een overzichtsartikel te schrijven over de gezondheidsaspecten van matige alcoholconsumptie. Dit artikel zal in het eerste nummer van 2010 worden gepubliceerd en zal de gezondheidsvoor- en nadelen bespreken van matige alcoholconsumptie.

Er zijn een aantal wetenschappelijke voordrachten verzorgd. De resultaten van het onderzoek naar de effecten van matige alcoholconsumptie op zenuwprikkeling in de mondholte (AR22) zijn in juli gepresenteerd op het symposium van de '*Society for the Study of Ingestive Behavior*' (SSIB) in Portland, Oregon, Amerika. De heer Joosten heeft voor dit werk een prijs toegekend gekregen ('*New Investigator Travel Award*' afgekort: NITA) om de resultaten uit het onderzoek te kunnen presenteren. Door de toekenning van de prijs kreeg het onderzoek extra aandacht tijdens een centrale sessie in het programma van het symposium.

De resultaten uit het Nederlandse bevolkingsonderzoek die het effect van alcoholconsumptie leefstijlfactoren en het risico op diabetes type 2 beschrijven, zijn in november gepresenteerd tijdens een symposium op het Karolinska Instituut, Stockholm in Zweden.

Verder zijn wetenschappelijke lezingen over het alcoholonderzoek gegeven op onder andere de NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) Voedingsretraite te Deurne, de NuGO (*the European Nutrigenomics Organisation*) en de Nederlandse Diëtisten Vereniging, afdeling Gelderland.

Hoogtepunt in 2009 was de lezing 'Past matige alcoholconsumptie in een gezonde levensstijl?' met als ondertitel: 'Dertig jaar alcoholonderzoek' door de heer Hendriks op het vierde Voedings- en Gezondheidscongres in de Reehorst te Ede. Deze lezing kwam tot stand in nauwe samenwerking met de SAR Communicatie Commissie. In aansluiting op deze lezing is door Dr. Joline Beulens van het Julius Centrum Utrecht een workshop gehouden voor diëtisten waarin dieper werd ingegaan op de relatie tussen matige alcoholconsumptie bij diabetespatiënten.

3.2 Communicatie en Informatie

3.2.1 Publiciteit

Publiciteit naar aanleiding van de activiteiten van het project wordt niet systematisch opgespoord en bijgehouden. Een overzicht van een check via de zoekmachine Google kan gevonden worden in Bijlage 4. De hierboven genoemde lezing 'Dertig jaar alcoholonderzoek' heeft veel publiciteit opgeleverd.

In 2004 werd het initiatief genomen om te komen tot een 'Mission Statement Stuurgroep Alcohol Research' In dit statement staan de achtergrond, de doelstellingen en de rol van alle deelnemers binnen het project gedefinieerd. Dit statement werd in 2005 en 2006 geactualiseerd en is wederom geactualiseerd in 2009 (Bijlage 5).

3.2.2 *Voordrachten en contacten voor de productgroepen*

Er zijn diverse voordrachten over ‘matige alcoholconsumptie en gezondheid’ verzorgd in 2009, onder andere voor een Rotary in Den Haag, de vinologenopleiding te Maarn en geneeskundestudenten in Utrecht in het kader van de keuzecursus ‘Functie van de hersenen’.

3.2.3 *Jaarbericht*

Het jaarbericht is nu voor de tiende keer uitgegeven en is een overzicht van alle aan onderzoek gerelateerde activiteiten van de SAR. Het jaarbericht is beschikbaar in gedrukte vorm maar ook als pdf-bestand te downloaden via de website www.alcoholgezondheid.nl.

3.2.4 *Ondersteunen van SAR Communicatie Commissie*

De SAR Communicatie Commissie heeft diverse inhoudelijke vragen betreffende wetenschappelijke publicaties op het gebied van alcoholconsumptie en gezondheid gesteld aan TNO. Ook heeft TNO nieuwsberichten voor de SAR website (www.alcoholgezondheid.nl) inhoudelijk becommentarieerd en hierover geadviseerd.

In samenwerking met de commissie is de onder 3.1.3.2 genoemde lezing op het Vierde Voedings- en Gezondheidscongres tot stand gekomen. Verder werd aandacht gevraagd voor ‘30 jaar alcoholonderzoek’ door medewerking te verlenen aan de productie van een door SAR uitgebrachte brochure getiteld: “gezondheidseffecten van matige alcoholconsumptie - resultaten van 30 jaar wetenschappelijk onderzoek”. Naar aanleiding van deze brochure, die gericht is op voedings- en gezondheidsprofessionals, is ook een m.m.v. dhr. Hendriks opgesteld artikel verschenen in het voedingstijdschrift ‘*Voeding Nu*’.

Doelstelling en activiteiten van de SAR Communicatie Commissie in 2009 zijn vastgelegd in een apart jaarverslag dat eveneens te vinden is op de website www.alcoholgezondheid.nl

4. Doelstellingen voor 2010 en daarna

In 2010 zullen de voorbereidingen worden getroffen voor de promotie van Michel Joosten die waarschijnlijk in januari 2011 zal gaan plaatsvinden.

4.1. Onderzoek

Het onderzoek zal de komende jaren worden uitgevoerd zoals beschreven in de vierjarige stimuleringsubsidie van het Ministerie van Economische Zaken (TNO EZ-Co regeling): 'Meetmethoden voor weerstand en welbevinden'. In dit kader zal, naar alle waarschijnlijkheid in 2011 worden samengewerkt met Ruut Veenhoven, professor in '*Social conditions for human happiness*' aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

De internationale samenwerking met de vooraanstaande Harvard School of Public Health zal in 2010 worden voortgezet.

4.2. Communicatie en Informatie

Ook voor de komende jaren zal TNO resultaten uit eigen onderzoek verspreiden door middel van publicaties, persberichten en lezingen; dit in afstemming met de 'SAR Communicatie Commissie'.

Bijlage 1: Samenstelling SAR in 2009***Stuurgroep:***

Onafhankelijk voorzitter per 7 april 2009	Dhr Wim F. de Graaf Dhr Henk Rijckborst
Vertegenwoordiger PW	Dhr Hans N. Burghoorn
Vertegenwoordiger PD-CG	Dhr Joep W.N.M. Stassen
Vertegenwoordigers CBK/CB-PD	Dhr Jack J.M. Verhoek / Mw Nicolette Barkhof-Willemstein
Vertegenwoordiger KVNW	Dhr. Philip L.M.M. Schraven
STIVA	Dhr Peter A. de Wolf
Voorzitter van de SAR CoCie	Mw Josée van Rooij
Communicatie-adviseur SAR	Mw Barbara M. Schouten
Secretaris	Dhr Hans N. Burghoorn
Adviseur	Dhr Ruud J.J. Hermus
TNO	Dhr Henk F.J. Hendriks / Dhr Michel M. Joosten

Vaste projectmedewerkers TNO Kwaliteit van Leven:

Projectleiding	Dhr Henk F.J. Hendriks
Administratieve - / secretariële ondersteuning	Mw Christel J. Hoeflaken-Kraaijenhof
Promovendus	Dhr Michel M. Joosten

Overige medewerkers TNO Kwaliteit van Leven, waaronder arts, verpleegkundigen, diëtist, datamanagers, statistici en enthousiaste proefpersonen.

Bijlage 2: Wetenschappelijke publicaties

Aangeboden

1. MM Joosten, DE Grobbee, DL van der A, WMM Verschuren, HFJ Hendriks en JWJ Beulens. Combined effect of alcohol consumption and lifestyle behaviors on risk of type 2 diabetes (i.s.m. het Julius Centre).
2. MM Joosten, C de Graaf, A Rietman, RF Witkamp en HFJ Hendriks. Short-term oral exposure to white wine transiently lowers serum fatty acids (AR22).
3. MM Joosten en HFJ Hendriks. Past alcohol in een gezond voedingspatroon? Nederlands Tijdschrift voor Voeding & Dietetiek.

In voorbereiding

1. MM Joosten, MGJ Balvers, KC Verhoeckx, HFJ Hendriks en RF Witkamp. Plasma anandamide and other N-acylethanolamines are correlated with their corresponding free fatty acid levels under both fasting and non-fasting conditions in women (AR21&AR22).
2. MM Joosten, RF Witkamp en HFJ Hendriks. Alterations in total and high-molecular weight adiponectin after 3 weeks of moderate alcohol consumption in premenopausal women (AR21).
3. MM Joosten, SE Chiuve, KJ Mukamal, FB Hu, HFJ Hendriks en EB Rimm. Changes in alcohol consumption and subsequent risk of type 2 diabetes in men (i.s.m. Harvard School of Public Health).
4. MM Joosten, M Boetje, RF Witkamp en HFJ Hendriks Alcohol-induced increase in lipoproteins does not alter inflammatory response after low-dose in vivo endotoxin challenge in men (AR23)
5. MM Joosten, MJ van Erk, L Pellis, NHP Cnubben, RF Witkamp en HFJ Hendriks. The effect of moderate alcohol consumption on gene expression profiles in peripheral blood mononuclear cells of young men (AR23).
6. MM Joosten, MJ van Erk, L Pellis, RF Witkamp en HFJ Hendriks. Moderate white wine consumption decreases inflammation-related gene expression profiles in adipose tissue of postmenopausal women (AR22).

Bijlage 3: Alcoholstudies uitgevoerd sinds 2004

Alcoholonderzoek 18 (2004)

The effect of moderate alcohol consumption on markers of oxidative phosphorylation and lipid oxidation and on postprandial glycaemic control in healthy, lean and overweight, young men

Alcoholonderzoek 19 (2005)

Effect van matig alcoholgebruik op suikeropname en maaglediging bij gezonde jonge mannen.

Alcoholonderzoek 20 (2006)

Invloed van genetisch bepaalde invloed op de alcoholafbraaksnelheid op PPAR- γ activiteit en risicoindicatoren voor diabetes type 2 bij matig alcoholgebruik

Alcoholonderzoek 21 (2007)

Het effect van matig alcoholgebruik op insuline afgifte en eetlust regulatie na de maaltijd, en glucose homeostase en insuline resistentie

Alcoholonderzoek 22 (2008)

Het effect van matige alcoholconsumptie op zenuwprikkeling in de mondholte en op genexpressie in vetweefsel in postmenopauzale vrouwen.

Alcoholonderzoek 23 (2009)

Het effect van matige alcoholconsumptie op een *in vivo* model van milde systemische ontsteking in jonge, normaalgewichtige mannen.

Bijlage 4: Publiciteit

Publiciteit naar aanleiding van de activiteiten van het project wordt niet systematisch opgespoord en bijgehouden. Wellicht werd meer publiciteit gegeven aan het alcoholonderzoek bij TNO Kwaliteit van Leven dan hieronder gespecificeerd.

Een check via de zoekmachine Google leverde in elk geval het volgende op:

De zoekterm “Henk F.J. Hendriks alcohol 2009” levert 755 hits op.

De zoekterm “H.F.J. Hendriks alcohol 2009” levert 1320 hits op (idem met “HFJ”)

De zoekterm “Michel M Joosten alcohol 2009” levert 1660 hits op

De zoekterm “M.M. Joosten alcohol 2009” levert 2380 hits op (idem met “MM”)

Een combinatie, te weten “Hendriks Joosten Alcohol 2009” levert 4530 hits op.

(peildatum: 10 augustus 2010)

Dit zijn vooral verwijzingen naar publicaties en in sommige gevallen ook naar de media die aandacht aan een bepaalde publicatie / onderzoek heeft geschonken.

Bijlage 5: Mission statement Stuurgroep Alcohol Research

Mission Statement Stuurgroep Alcohol Research

De Stuurgroep Alcohol Research (SAR) is opgericht in 1981 en bestaat thans uit vertegenwoordigers van TNO Kwaliteit van Leven, het Centraal Brouwerij Kantoor, de Commissie Gedistilleerd van het Productschap Dranken, het Productschap Wijn, de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Wijnhandelaren, de Commissie Bier van het Productschap Dranken en de Vereniging van Importeurs en Producenten van Gedistilleerde Dranken.

De algemene doelstelling van de SAR is om in de maatschappelijke discussie rond alcoholconsumptie, objectieve wetenschappelijke gegevens ter beschikking te stellen om bij te dragen aan een verantwoorde alcoholconsumptie.

Meer specifiek heeft de SAR twee deeldoelstellingen:

1. Wetenschappelijk onderzoek verrichten en publiceren met betrekking tot de gezondheidseffecten van matige alcoholconsumptie
2. Wetenschappelijke gegevens over biomedische en sociaal-psychologische aspecten van alcoholconsumptie ter beschikking te stellen

Doelstelling van het onderdeel "Onderzoek" (ongeveer 95% van het budget) is wetenschappelijk onderzoek te initiëren en te verrichten naar het effect van matige alcoholconsumptie. De afgelopen jaren heeft het onderzoek zich gericht op de beschermende werking van matige alcoholconsumptie op het voorkomen en ontstaan van hart- en vaatziekten en ouderdomssuikerziekte. De komende jaren zal het onderzoek zich richten op de effecten van matige alcoholconsumptie op weerstand en welbevinden.

Doelstelling van het onderdeel "Communicatie en Informatie" (ongeveer 5% van het budget) is informatie te verstrekken over de effecten van alcoholconsumptie (matige alcoholconsumptie en alcoholmisbruik) op de gezondheid.

Financieel dragen de drie drankengroepen via het Centraal Brouwerij Kantoor / Commissie Bier, Commissie Gedistilleerd van het Productschap Dranken en het Productschap Wijn via de Stichting Alcohol Research samen met TNO Kwaliteit van Leven in principe gelijk bij aan het budget. TNO Kwaliteit van Leven draagt bij door middel van een subsidie van het Ministerie van Economische Zaken.

TNO Kwaliteit van Leven (www.tno.nl) heeft een onafhankelijke en leidende rol in het initiëren en uitvoeren van de beide projectonderdelen. Alle wetenschappelijke resultaten uit het onderzoek worden zonder tussenkomst van de overige leden van de Stuurgroep gepubliceerd in "peer-reviewed" wetenschappelijke tijdschriften.